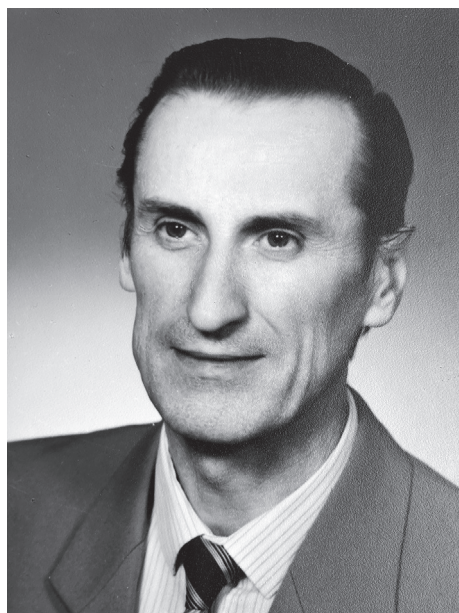

Hommage à František Matúš

(13. 10. 1936 – 14. 01. 2023)

Karol Medňanský

Obr. 1: František Matúš (rodinný archív rodiny Matúšových)

Hudobný historik, etnomuzikológ, pedagóg, publicista, vydavateľ, editor, organizátor hudobného života doc. PhDr. František Matúš, CSc. sa narodil 13. 10. 1936 v malebnej dedinke Hnilčík. Pochádzal zo starobylej hnilčíckej rodiny. Ľudovú školu navštevoval vo svojom rodisku a Strednú (meštiansku) školu v Nálepkove. Po jej absolvovaní študoval v rokoch 1951 – 1955 na Pedagogickom gymnáziu, neskôr premenovanom na Pedagogickú školu pre vzdelávanie učiteľov národných škôl v Kežmarku. Súčasne na Hudobnej škole v Kežmarku študoval aj hru na husliach. V rokoch 1955 – 1959 pokračoval na Vysokej škole pedagogickej v Bratislave (slovenský jazyk – hudobná výchova), kde medzi jeho pedagógov patrilo aj zakladateľ slovenskej národnej hudby skladateľ Eugen Suchoň.

Celé obdobie **profesionálneho pôsobenia** Františka Matúša sa viaže na jediné mesto – Prešov. V rokoch 1959 – 1964 bol učiteľom hudobnej výchovy na Pedago-

gickom inštitúte v Prešove, v rokoch 1964 – 1996 odborným asistentom a neskôr docentom na Katedre hudobnej výchovy Pedagogickej fakulty UPJŠ v Prešove. V ďalšom období v rokoch 1997 – 1998 bol docentom na Katedre hudby Fakulty humanitných a prírodných vied novovzniknutej Prešovskej univerzity v Prešove, následne v rokoch 1998 – 2004 pôsobil ako docent na Katedre hudobnej výchovy Pedagogickej fakulty PU v Prešove. Vedeckú hodnosť kandidáta vied (CSc.) získal v odbore vied o umení na

Ústave hudobnej vedy SAV v Bratislave a vedeckopedagogickú hodnosť docenta získal na Hudobnej a tanečnej fakulte VŠMU v Bratislave v odbore hudobné umenie – teória a dejiny hudby obhajobou habilitačnej práce na tému *De Musica Leonardi Stöckelii*. Počas 45 rokov pôsobenia vo vysokom školstve sa podieľal na príprave učiteľov pre 1. stupeň základných škôl a učiteľov hudobnej výchovy pre stredné a vysoké školy. Prednášal, viedol semináre a cvičenia z dejín hudby, pedagogickej interpretácie hudobných diel, z hudobnej estetiky, náuky o hudobných formách a náuky o hudobných nástrojoch a vyučoval aj hru na husliach.

Výraznou súčasťou Matúšovej osobnosti boli jeho vedecké a organizačné aktivity. Muzikologické aktivity možno u neho sledovať takmer vo vyrovnanom pomere ako v oblasti hudobnopedagogickej, etnomuzikologickej, tak aj v oblasti hudobnej histórie, pričom sa v značnej miere orientoval predovšetkým na východoslovenský región.

Hudobnopedagogické vedecké aktivity reprezentuje rozsiahla štúdia *Dvesto rokov hudobného školstva v Košiciach (1784 – 1984)*, ktorá vyšla v spoločenskovednom zborníku *Nové obzory 28* v roku 1986. Nemenej významná je aj jeho editorská činnosť, ktorej dôkazom je zborník *Učebnice, učebné pomôcky a programy pre hudobnú výchovu z vedeckej konferencie* (Prešov, 26. – 28. 9. 1995).

V **etnomuzikológii** František Matúš delil svoj záujem do niekoľkých oblastí – etnoorganológia, zbieranie ľudových piesní a mapovanie osobností folklórneho života predovšetkým z regiónu Šariš. Významným príspevkom v etnoorganológii bola štúdia *Neznámy slovenský hudobný nástroj (Slovenská hudba, 1970)*, v ktorej ako prvý priblížil zaujímavý ľudový nástroj konštruovaný z kravského rohu – gajdicu – a jej tvorcu Andreja Mizeráka. Tejto problematike sa venoval aj v štúdiu *Unikátny ľudový hudobný nástroj – Gajdica* (1981). Významnou súčasťou etnomuzikologických aktivít Františka Matúša bola jeho zberateľská činnosť, predovšetkým ľudových piesní z oblasti Šariša. Výsledkom boli 3 zborníky šarišských ľudových piesní – zbierka vyše 500 piesní, ktorá vyšla v 80. rokoch pod názvom *Krása života v Okresnom osvetovom stredisku v Prešove*, a 2 zbierky ľudových piesní zo Sedlíc – *Zbierka šarišských ľudových piesní* (1991) a *Kim v Šedlíc budzem: Mária Makarová spieva šarišské ľudové piesne zo Sedlíc* (Matúš Music, 1994), pričom prvú zbierku vydal v spolupráci s rodákom zo Sedlíc Milošom Kotuličom. Výrazným príspevkom do rozvoja folklórneho hnutia je monografia Františka Matúša z roku 2002 o významnej a populárnej speváčke šarišských ľudových piesní Monike Kandráčovej – *Spev je môj život (Monika Kandráčová)*. Neodlučiteľnou súčasťou folkloristických aktivít Františka Matúša bolo aj mapovanie folklórneho života vo východoslovenskom regióne, napríklad prostredníctvom *2. ročníka folklórnej súťaže o cenu Andreja Mizeráka* (Lipany, 1983). Rovnako hodnotná je aj jeho editorská činnosť, napomáhajúca v uchovávaní folklórnych tradícií niektorých obcí (napríklad ARTIMOVÁ, Marta – MATÚŠ, František [ed.] a kol.: *Raslavice to obec naša, rodiško Tvoje*, Raslavice, 1998), či regiónov (MATÚŠ, František [ed.]: *Piesne Zemplína*, Bratislava, 1999, Melánia Nemcová, zberateľka piesní). Je nesporné, že o jeho etnomuzikologickú činnosť sa môžu opierať aj ďalšie generácie záujemcov o ľudové hudobné tradície.

Pomerne veľkou oblasťou muzikologických aktivít Františka Matúša bolo bádanie v oblasti **hudobnej histórie** týkajúcej sa predovšetkým Spiša a Šariša od renesancie cez barok až po súčasnosť. Jeho významným historickým objavom bola jedna z najstarších učebníc hudby na území dnešného Slovenska *De Musica* Leonarda Stöckla (1510 – 1560). Objavil ju v roku 1987 v Lyceálnej knižnici v Kežmarku a štúdia o tomto objave

vyšla v roku 1991 v revue *Slovenská hudba* pod názvom *De Musica Leonardi Stöckelii* a následne bola rozšírená do podoby habilitačnej práce. Obdobný význam majú aj výskumy života a tvorby levočského organistu Samuela Marckfelnera (1621 – 1674), ktorých výsledkom je publikácia *Tabulatúrny zborník Samuela Marckfelnera* (výber), ktorý vyšiel v roku 1981 (OPUS, Bratislava), ako aj štúdiá *Samuel Marckfelner* vydaná Spišským dejepisným spolkom v Levoči v roku 2002. František Matúš venoval pozornosť aj majstrom barokovej vokálnej polyfónie Zachariášovi Zarevúckemu (Zarewutius, 1605 – 1667), ktorý prevažnú časť života prežil v Bardejove. Vyvrcholením tohto jeho výskumu bola vedecká konferencia, ktorá sa konala pri príležitosti 400. výročia od narodenia skladateľa v Dvorane Historickej budovy Evanjelického kolégia v Prešove (22. – 24. 9. 2005). František Matúš na nej predniesol referát *Zachariáš Zarevúcky (Zarewutius) – životné osudy*, pričom bol aj editorom zborníka. Mimoriadny význam pre rozvoj poznania hudobnej histórie Šariša má jeho znovuobjavenie bardejovskej časti pozostalosti skladateľa, bardejovského rodáka Bélu Kélera (1820 – 1882) v roku 1972 v Šarišskom múzeu v Bardejove. Svoje výskumy zhrnul do štúdií *Skladateľský odkaz Bélu Kélera* (1972) a *Béla Kéler (13. II. 1820 Bardejov – 20. XI. 1882 Wiesbaden)* (1980), na ktoré nadviazal celý rad ďalších výskumníkov a muzikológov. Táto bohatá aktivita vyústila do konferencie *Návrat hudobného skladateľa, bardejovského rodáka, Bélu Kélera do európskeho hudobného dedičstva* (Bardejov, 19. 11. 2012). Do zborníka *Tvorba bardejovského rodáka Bélu Kélera z pohľadu muzikológov a interpretov 21. storočia* (Karol Medňanský [ed.], Prešov, 2012) prispel František Matúš štúdiom *Umelecké dedičstvo pozoruhodných európskych parametrov v Bardejove*. Základy výskumu života a tvorby Bélu Kélera, ktoré položil v 70. rokoch F. Matúš, sa v ďalšom období rozvinuli do vzniku a aktivít *Spoločnosti Bélu Kélera* (2014) a *Kultúrneho leta Bélu Kélera*. Tvorba B. Kélera sa stala súčasťou repertoáru viacerých umelcov, pričom najvýznamnejším propagátorom je nesporne Československé komorné duo – Pavel Burdych (husle) a Zuzana Bérešová (klavír), ktoré nahralo aj niekoľko CD nosičov z Kélerovej tvorby. Zaujímavosťou je, že témou dizertačnej práce Pavla Burdycha, ktorú viedla prof. Irena Medňanská a po jej úmrtí k obhajobe dovedol prof. Lubomír Spurný na Pedagogickej fakulte Univerzity Palackého v Olomouci, bol život Bélu Kélera – *Rozšírená biografie a sumarizace díla Bélu Kélera (1820 – 1882) s akcentem na autograf hudebního obrazu Karpaty*. Obhájil ju vo februári 2021 a v roku 2022 vyšla tlačou jej časť pod názvom *Béla Kéler maestro of Bardejov*. Aj táto skutočnosť svedčí o vysokej vedeckej hodnote základného výskumu Františka Matúša viažuceho sa k osobnosti Bélu Kélera, ktorý našiel svojich nasledovníkov aj za hranicami Slovenska.

Výraznou črtou Matúšovho hudobnohistorického výskumu je fakt, že pomerne veľký priestor venoval aj **osobnostiam viažucim sa priamo na Prešov**, či hudobníckym osobnostiam, ktoré ho v mladosti pedagogicky formovali. Ide najmä o Mikuláša Moyzesa (1872 – 1944), ktorý od roku 1908 až do svojej smrti pôsobil v Prešove (čiže presnú polovicu svojho života), ako aj Antona Cígera (1911 – 1976).

Záujem o život a tvorbu Mikuláša Moyzesa vyvrcholil predovšetkým zorganizovaním *Moyzesovho hudobného roku* (Prešov, 6. 12. 1993 – 6. 12. 1994), jednej z vrcholných akcií prešovského hudobného života.

Ani vznik monografie *Anton Cíger – S hudbou v srdci Tatier* (1996) nebola náhoda, veď František Matúš bol jeho žiakom počas štúdií hry na husliach na Hudobnej škole v Kežmarku, na ktorej bol Anton Cíger v rokoch 1952 – 1958 riaditeľom.

Výraznou črtou muzikologického pôsobenia F. Matúša bolo aj mapovanie hudobného života v Prešove, ale aj v Košiciach v podobe drobnej publicistiky.

Významnou súčasťou pracovných aktivít Františka Matúša bola **vydavateľsko-editorická činnosť**, ktorá sa naplno rozvinula po roku 1991, keď vzniklo jeho vydavateľstvo Matúš Music, prvé súkromné hudobné vydavateľstvo vo vtedajšom Česko-Slovensku. V jeho vydavateľstve vyšlo 21 knižných vedeckých a odborných publikácií nielen z pera domácich vedeckých pracovníkov (Richard Rybarič, 1994; Peter Krbaťa, 1994), ale aj zahraničných (Wofgang Mastnak, 1994). Významné bolo vydávanie skladieb Mikuláša Moyzesa v *Moyzesovom hudobnom roku*, čo prispelo v značnej miere k oživeniu uvádzania jeho tvorby na koncertných pódiumoch: zbierka *Bol som šťastný* (piesne s klavírom), *Polonéza a mazúrka pre flautu a klavír* (úprava Ladislav Burlas, Miloš Jurkovič), dvanásť svetkých zborov *Cesta do neba*. Významným počinom F. Matúša bolo vydanie Moyzesovho *2. sláčikového kvarteta a mol* v obmedzenom náklade, na základe čoho ho prevzalo do svojho repertoáru prominentné Moyzesovo kvarteto. Hralo ho na viacerých koncertoch a nahralo ho aj na CD nosič.

Po vzniku občianskeho združenia Prešovský hudobný spolok *Súzvuk* preniesol vydavateľsko-editorickú činnosť do *Súzvuku*. Významné boli vedecké zborníky členov tohto občianskeho združenia, ktoré prinášali informácie o všetkých aktivitách *Súzvuku*. Vyšli celkom tri zborníky pod názvom *Súzvuk* (1 – 3), pričom každý mapoval dvojročné obdobie činnosti 2001 – 2002, 2003 – 2004, 2005 – 2006. Editorom všetkých zborníkov bol F. Matúš. Popritom vydal *Súzvuk* celý rad vedeckých monografií, ktoré vychádzali v edícii *Vedecké spisy o hudbe*. František Matúš bol tiež vedeckým redaktorom kritickej edície *Musica Scepusii Veteris*, vydávanej od roku 2003.

Už v raných začiatkoch jeho pôsobnosti v Prešove sa u Františka Matúša začal prejavovať jeho **organizátorský talent**. Prvým výrazným úspechom bolo založenie vysokoškolského folklórneho súboru Torysa na vtedajšej Pedagogickej fakulte UPJŠ Košice so sídlom v Prešove, pričom v rokoch 1969 – 1971 bol aj jeho umeleckým vedúcim. Vzhľadom na svoju rozhladenosť v hudobnej histórii sa stal autorom koncepcie dramaturgie jarných a jesenných koncertných cyklov organizovaných Parkom kultúry a oddychu, hlavným usporiadateľom koncertných podujatí v Prešove. Aj jeho zásluhou sa tešili jarné a jesenné cykly koncertov klasickej hudby veľkej obľuby, pričom tu účinkovali významní interpreti z celej vtedajšej Československej socialistickej republiky (ČSSR), ale aj zo zahraničia. Pamätným podujatím bola v tomto zmysle Prešovská hudobná jar v roku 1988, ktorej súčasťou bol prvý festival starej hudby v rámci celého vtedajšieho Československa. Nesporne jeho najvýznamnejším organizačným počinom bol *Moyzesov hudobný rok*, ktorý sa konal pri príležitosti 50. výročia úmrtia najvýznamnejšieho hudobníka pôsobiaceho v Prešove. K tomuto podujatiu vyšiel obsiahly informačný bulletin *Moyzesov hudobný rok Prešov 1994*, ktorý vydal MsÚ v Prešove. Počas tohto obdobia sa konal celý rad koncertov z tvorby M. Moyzesa, na ktorých participovali predovšetkým domáci umelci – Prešovské sláčikové kvarteto zahrlo všetky jeho štyri sláčikové kvarteta (*D dur, a mol, fis mol, G dur*), Orchester Spevohry DJZ v Prešove so svojim šéfdirigentom Júliu- som Selčanom uviedol obe suitu pre orchester. Z ostatných umelcov hodno spomenúť predovšetkým vynikajúceho flautistu Miloša Jurkoviča, ktorý mal samostatný komorný recitál. F. Matúš sa vo veľkej miere pričínal aj o to, že ZUŠ na Baštovej ulici v Prešove bola v roku 1996 premenovaná na ZUŠ Mikuláša Moyzesa a vo vtedajšom Šarišskom múzeu – terajšom Krajskom múzeu – bola zriadená Pamätná izba Mikuláša Moyzesa.

V oblasti teoreticko-vedeckej reflexie tvorby Mikuláša a Alexandra Moyzesa zarezovala vedecká konferencia *Mikuláš a Alexander Moyzes* (Dolná Krupá, 17. – 18. 11. 1994). Je nespornou skutočnosťou, že aj všetky tieto aktivity prispeli k iniciatíve Hudobného centra v Bratislave, ktoré v roku 2022 pri príležitosti 150. výročia narodenia Mikuláša Moyzesa vydalo tlačou všetky štyri sláčikové kvartetá. Mucha Quartet ich nahralo na CD nosiče a v roku 2023 vyjde antológia štúdií venovaných M. Moyzesovi. Iniciátorom a editorom všetkých týchto aktivít je hudobný skladateľ a muzikológ Vladimír Godár.

Prešovský hudobný spolok *Súzvuk*, ktorého bol Matúš zakladajúcim členom a prvým predsedom, sa popri vydavateľských aktivitách zaoberal aj organizáciou koncertov. V období 2003 – 2017 bol spoluorganizátorom festivalu s medzinárodnou účasťou *Akademické komorné koncerty*, na ktorom účinkovali umelci nielen zo Slovenska, ale aj z Česka, Maďarska, Poľska a z Ukrajiny.

František Matúš sa v roku 2002 vo veľkej miere pričínal o založenie medzinárodnej speváckej súťaže Mikuláša Moyzesa pre poslucháčov fakúlt s pedagogickým zameraním s názvom MOYZESIANA, ktorá existovala nepretržite až do pandémie. Organizátormi súťaže boli Katedra hudobnej, výtvarnej a telesnej výchovy Pedagogickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove a Prešovský hudobný spolok *Súzvuk*. Nateraz posledný ročník bol v roku 2019. Treba len dúfať, že táto veľmi potrebná súťaž, propagujúca tvorbu tohto významného skladateľa, bude vo svojom poslaní v popandemickej dobe pokračovať ďalej.

Dôležitou súčasťou organizačných aktivít F. Matúša bola skutočnosť, že bol členom a predsedom organizačných výborov viacerých muzikologických konferencií. Z tých najvýznamnejších spomeňme konferenciu *Duchovná hudba v premenách času* (Prešov, 24. – 25. 10. 2000) a *Zachariáš Zarevúcky (Zarevutius), 400 rokov od narodenia bardejovského evanjelického organistu a skladateľa* (22. – 24. 9. 2005).

František Matúš bol členom viacerých spolkov a organizácií, v ktorých vyvíjal rôznorodé aktivity. Bol dlhoročným členom Spišského dejepisného spolku, Spolku hudobného folklóru pri Slovenskej hudobnej únii a Prešovského hudobného spolku *Súzvuk*.

Za svoju všestrannú vedeckú, publikačnú a pedagogickú činnosť získal viacero ocenení, z ktorých uvádzame tie najvýznamnejšie: Cena Pavla Tonkoviča za rok 1993 udelená Hudobným fondom za dlhoročnú publicistickú, pedagogickú a vydavateľskú činnosť a Cena mesta Prešov za kultúru 1996 za monografiu o skladateľovi a pedagógovi A. Cígerovi „S hudbou v srdci Tatier“.

František Matúš výsledkami svojich širokospektrálnych hudobných vedeckých záujmov položil základy výskumu, na ktorý nadväzovali a nadväzujú ďalšie generácie hudobných výskumníkov v oblasti hudobnej histórie, etnomuzikológie či hudobnej pedagogiky.

Nedá mi však, aby som pri tejto smutnej príležitosti nevyjadril niekoľko **osobných myšlienok, spomienok a veľké poďakovanie**. Po príchode do Prešova v roku 1981 podnietil nás – manželku Irenu (prof. Mgr. art. Irena Medňanská, PhD. [28. 7. 1950 – 31. 12. 2020]) a mňa – k písaniu recenzií predovšetkým na koncerty pre *Prešovské noviny*, *Východoslovenské noviny*, ale aj *Hudobný život*. Predovšetkým pre mňa, vzhľadom na moju vtedajšiu neskúsenosť s písaním takýchto publikačných výstupov, bolo veľkým pozitívnym javom, že nám F. Matúš skontroloval každý takýto výstup ako po stránke faktografickej a štylistickej, tak aj z aspektu dodržania jeho rozsahu, keďže zo strany

redakcie sa vyžadovali stručné a zrozumiteľné články. Jeho podnetné pripomienky nám obom pomáhali v ďalšom odbornom raste. Zasluhou F. Matúša sa tak napĺňala moja dávna túžba ešte zo študentských čias na Konzervatóriu v Žiline venovať sa aj hudobno-publikačnej činnosti.

O význame postavenia F. Matúša v slovenskom hudobnom živote svedčí aj skutočnosť, že roku 1988 sa moja manželka na jeho podnet zúčastnila výberového konania na riaditeľku ŠfK. Na poste riaditeľky pôsobila do januára 1990. Podpora F. Matúša – aj Ladislava Burlasa – sa prejavila aj v manželkinej habilitácii na HTF VŠMU v roku 2000 a jej inaugurácii na profesorku na Pedagogickej fakulte Ostravskej univerzity v Ostrave v roku 2012.

Z podnetu F. Matúša sa v roku 1997 garantom študijného odboru Katedry hudby novovzniknutej Fakulty humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity v Prešove stal prof. Ladislav Burlas, ktorý výrazne ovplyvnil vedecké a pedagogické napredovanie katedry. V tejto pozícii zotrval do roku 2001, keď garanciu prevzala Irena Medňanská.

Františkovi Matúšovi ďakujem za to, že upriamil moju pozornosť na život a tvorbu Mikuláša Moyzeša (1872 – 1944), ktorý od roku 1908 až do svojej smrti pôsobil v Prešove. V roku 1992 po vzniku Prešovského sláčikového kvarteta ma podnietil k uvádzaniu sláčikových kvartetov tohto skladateľa, pričom toto umelecké teleso pravidelne hrávalo všetky štyri sláčikové kvartety až do môjho odchodu zo súboru v roku 1997. Počas *Moyzesovho hudobného roku* sme v Prešove na niekoľkých koncertoch uviedli tri sláčikové kvartety tohto skladateľa. Pre moje ďalšie muzikologické napredovanie zohrala výraznú úlohu moja účasť na konferencii *Mikuláš a Alexander Moyzes* (Dolná Krupá, 17. – 18. 11.

Obr. 2: Zľava Ladislav Burlas a František Matúš na oslave jeho 60. narodenín v priestoroch Katedry hudobnej výchovy PU v Prešove (archív autora)

1994), kde som vystúpil s referátom *Komorná tvorba Mikuláša Moyzesa z pohľadu interpreta*. Tento referát sa stal základom môjho ďalšieho dlhodobého vedeckého záujmu o jeho tvorbu, čoho výsledkom bolo ďalších 12 štúdií a habilitačná práca *Komorná tvorba Mikuláša Moyzesa*, ktorá vyšla aj v knižnej podobe. K voľbe témy mojej habilitačnej práce som pristúpil tiež na podnet F. Matúša, ako aj jeho dcéry, muzikologičky Janky Petöczovej. Vysoko si vážim, že F. Matúš bol oponentom mojej habilitačnej práce na PF Ostravskej univerzity v Ostrave (24. 11. 2008), pričom niekoľko rokov predtým bol tiež oponentom mojej dizertačnej práce *Viola da gamba v kantátach Johanna Sebastiana Bacha*, ktorú som obhájil na Ústave hudobnej vedy SAV (16. 1. 2003).

Treba ešte doplniť, že František Matúš podporoval vedecký rast aj ďalších mimoriadne nadaných študentov, z ktorých niektorí dosiahli významné postavenie vo folklórnom hnutí, v oblasti hudobnej pedagogiky alebo vedy, prípadne pôsobia ako vysokoškolskí učitelia.

Vážený pán docent, ďakujem Vám, že ste naplnili môj životný sen a priviedli ste ma k hudobnej vede; že ste v neskoršom období spolu s ďalšími vašimi kolegami – Ladislavom Burlasom a Rudolfom Pečmanom – formovali moje vedecké napredovanie a moje vedecké myslenie.

Češť Vašej pamiatke.